

Зінкевич Інна,

Національний університет "Острозька академія".

Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент С. О. Рудько,

Національний університет "Острозька академія".

РОЛЬ УЧАСТІ ЖІНОК У МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЯХ ООН

У роботі охарактеризовано роль, функції та важливість участі жінок у миротворчих операціях ООН. Участь жінок-миротворців в операціях ООН з підтримання миру наприкінці XX – на початку XXI століття. Цей процес розвинувся внаслідок поширення серед світової спільноти фундаментальних прав людини, принципів рівності чоловіків і жінок та інших демократичних цінностей. Злочини і насилля, найчастіше здійснювані чоловічими військовими та цивільними підрозділами в країнах, де здійснюються операції, а також місцеві культурні чинники спричинили необхідність участі жіночого персоналу в миротворчих місіях.

Ключові слова: ООН, миротворча операція, жіночий персонал, гендерний аспект.

В работе охарактеризованы роль, функции и значение участия женщин в миротворческих операциях ООН. Участие женщин-миротворцев в операциях ООН по поддержанию мира в конце XX – начале XXI века. Этот процесс развился вследствие распространения среди мирового сообщества фундаментальных прав человека, принципов равенства мужчин и женщин, а также других демократических ценностей. Преступления и насилие, зачастую осуществляемые военными и гражданскими мужскими подразделениями в странах, где осуществляются операции, а также местные культурные факторы вызвали необходимость участия женского персонала в миротворческих миссиях.

Ключевые слова: ООН, миротворческая операция, женский персонал, гендерный аспект.

The role, functions and importance of women's participation in UN peacekeeping operations are researched in the paper. The participation of women in UN peacekeeping operations in the end of XX – on the beginning of XXI century. This process has developed because of the spread in the global community of fundamental human rights, the principles of equality between men and women, and other democratic values. Crimes and violence, frequently carried out by military and civil men's units in the countries where operations are implemented, and also local cultural factors have made the participation of the female personnel in peacekeeping missions indispensable.

Keywords: the United Nations, peacekeeping operation, female personnel, gender aspect.

Наприкінці XX – на початку XXI століття світова спільнота неоднозначно вказує на особливу роль жінок-миротворців. Це пов'язано з тим, що лише в цей період відбувся відчутний поштовх у світовому суспільстві до відстоювання рівних прав чоловіків та жінок, фундаментальних прав людини; починають широко вводиться такі поняття, як гідність та цінність людської особистості. Перед світовою спільнотою постала необхідність змінювати ситуацію у напрямі встановлення правової рівності та врегулювання гендерного балансу в усіх сферах, зокрема політичній і юридичній. Це відобразилось і на сфері миротворчості.

У 2000 році Рада Безпеки прийняла епохальний документ – резолюцію 1325 щодо жінок, миру і безпеки [1]. Вперше у зведеній резолюції Рада визнала той факт, що жінки найбільшою мірою несуть на собі тяготи, зумовлені збройними конфліктами, і тому повинні грати відповідну роль у їх запобіганні та врегулюванні. У цій резолюції Рада Безпеки підкреслила важливість рівноправної і всебічної участі жінок у всіх видах підтримання та сприяння зміцненню миру й безпеки, а також необхідність підвищення ролі жінок у миротворчих місіях Організації Об'єднаних Націй як військовослужбовців, поліцейських і цивільних співробітників, а також на керівних посадах.

Розпочався процес активної інтеграції жінок і зростання їх миротворчої ролі, що стало подією в збройних силах. Військові почали цінувати жінок за те, що вони – жінки. Показовою є одна із британських армійських реклам набору призовників кінця 1990-х років, де зображена жінка, стиснена в кутку зруйнованого будинку. А на екрані заголовок: “Вона була щойно зґвалтована солдатами. Ці ж самі солдати вбили її чоловіка. Останнім, кого вона хоче бачити, є інший солдат. Якщо лише цей солдат є жінкою [2]”.

Даг Хаммаршельд, другий Генеральний секретар ООН і лауреат Нобелівської премії миру, колись зазначив, що “підтримання миру надто важливе, щоб бути покладеним на солдатів. Але солдати – єдині, хто може зробити це” [3]. Оскільки підтримання миру може бути жорстким, бойова підготовка важлива. Але миротворець мусить також бути примирливим, терпеливим та спокійним. Небагато військових-чоловіків поєднують в собі якості солдата і соціального працівника, що є важливим для цієї роботи. В результаті операції ООН спотворено агресивною поведінкою, яка посилює напружений стан. ООН глибоко стурбована з приводу цієї проблеми. А рішення є простим – солдати-жінки.

Відмінності між підтриманням миру та звичайним перебуванням на військовій службі дуже великі. У більшості збройних силах навчан-

ня виділяє чоловічі якості. Новобранці заохочуються до розвитку сили та агресії, позбавляються таких типових жіночих якостей як чуттєвість і співчуття. Добре тренований солдат прагне бою, тому що лише в ньому він самостверджується і встановлює свою перевагу. А поняття “миротворець” передбачає тримання агресії під контролем і пошук шляхів примирення. В миротворчості жорстокість приречена на поразку.

Солдати також схильні до сексуального насилля над цивільним населенням, з яким вони контактують [3]. Останнім часом все частіше виголошуються різні промови про здійснення миротворцями жахливих злочинів – сексуального домагання, зґвалтувань та примушення до проституції жінок і юних дівчат. Найвідомішими серед них були випадки під час Місії ООН в Демократичній Республіці Конго (МООНК) [4, с. 82]. Також осередками таких дій вважаються Боснія, Бурунді, Камбоджа, Конго, Гвінея, Гаїті, Косово, Ліберія, Сьєрра-Леоне та Судан [5]. У злочинах звинувачують як військовий, так і цивільний персонал ООН. На жаль, жертвами дуже часто стають біженці, більша частина з яких діти, які, будучи наляканими роками тривалих війн, намагалися знайти захист у миротворців ООН. Щобільше, неприпустиме ставлення до тих, кого захищає ООН, сексуальна експлуатація та різні збочення сприяють зниженню рівня довіри до миротворчої діяльності ООН. Після того, як Державний департамент США та Постпредство США в ООН здійснили інтенсивне лобіювання, а також вчинення тиску низкою поважних членів Конгресу, Секретаріат ООН погодився поставити перед миротворчими силами і країнами контрибуторами жорсткі дисциплінарні вимоги. США також здійснили допомогу в виданні посібника для миротворців ООН, що містив інформацію щодо протидії торгівлі людьми.

Принц Йорданії Зейд Раад аль-Хусейн, радник Генерального секретаря ООН з питань боротьби проти сексуальної експлуатації та знущань з боку миротворців ООН, у 2005 році виголосив свою доповідь з рекомендаціями щодо вирішення подібних проблем, у тому числі введення єдиного для всіх стандарту поведінки, проведення розслідувань у професійній сфері, підзвітність та відповідальність країни-контрибутора, яка посилає свої війська, за дії своїх службовців. ГА ООН одразу ж затвердила ці рекомендації. До речі, сьогодні у більшості місій ООН створено відповідні підрозділи, які надають допомогу і відстежують дотримання персоналом належної поведінки та дисципліни.

Однак навіть і такі кроки не вирішують проблему. Широковідомою стала акція міжнародної неприбуткової організації “Врятуємо дітей”.

У травні 2008 р. вона висловила звинувачення співробітникам гуманітарних організацій та миротворцям у сексуальних насильствах над неповнолітніми дітьми в зонах бойових дій та стихійних лих у Кот-д'Івуарі, Гаїті та Південному Судані, а також підкреслила, що злочинці в основному так і не отримали належного покарання.

За словами спеціалістів, керівників місій та військових командирів контингентів, незважаючи на принцип “нульової толерантності” ООН щодо дисциплінарних порушень і випадків сексуальних зловживань, досягненню позитивних результатів заважає відсутність дієвих дисциплінарних важелів впливу на підлеглих миротворців. Найвищим покаранням покищо є лише дострокова репатріація персоналу за кошти держави.

Протягом січня 2004 – листопада 2006 року було здійснено 319 розслідувань випадків правопорушень сексуального змісту, після чого зі складу миротворчих місій ООН було репатрійовано 144 військовослужбовців, 17 офіцерів поліції та звільнено 18 цивільних працівників. Більшу частину з них так і не було притягнуто до відповідальності урядами своїх країн [5].

На додачу до проблем насилля переважання чоловіків викликає практичні труднощі. У багатьох культурах звичай фактично забороняють жінкам розмовляти з незнайомцями чоловічої статі. Однак комунікація є дуже важливою для підтримання миру. В Сомалі солдати-чоловіки викликали велику неприязнь, коли повинні були обшукувати місцевих жінок кожен раз, коли вони входили в табори біженців. Кармен Естрела, підполковник Департаменту миротворчих операцій, вказала на особливу роль жінок-миротворців у консервативних суспільствах: “Багато жінок у цих суспільствах не хочуть говорити з чоловіками безпосередньо. Ми допомагаємо їм, даємо їм можливість висловитись, вислуховуємо їх. Дуже часто вони бояться говорити з представниками ООН чоловічої статі” [6]. Дослідниця при Норвезькому інституті прикладних міжнародних досліджень FAFO Кетлін М. Дженнінгс у 2011 р. також стверджувала, що збільшення числа жінок в миротворчих операціях підвищить ефективність роботи місії [7]. Жінки-миротворці ще більш цінні через те, що вони є взірцем для наслідування для місцевих дівчат і жінок, які часто живуть у суспільствах, де домінують чоловіки. Наочно демонструючи цим дівчатам і жінкам, що вони можуть досягти всього і в будь-якій сфері, незалежно якій – політика, безпека, законність і правопорядок, медицина, журналістика тощо – жінки у блакитних касках є справжнім втіленням на практиці концепції “сили, яка відкриває можливості” [8].

Закликаючи жінок ще у 2008 р. більш активно залучатися до миротворчих місій ООН, Генеральний секретар Пан Гі Мун наголосив: “Суть не в тому, щоб забезпечити гендерну рівність заради рівності; важливо скористатися унікальними і потужними ресурсами, які може забезпечити участь жінок” [9].

Сьогодні можна помітити певні зрушення в цьому напрямі, але вони зовсім незначні. У доповіді генерального секретаря про жінок та мир і безпеку за 2011 р. зазначено, що станом на травень 2011 р. жінки становили 32% членів керівних органів 12 акредитованих національних правозахисних структур. Згідно з наявною інформацією, менша частина (5 з 12) цих органів проводить чітку гендерну політику або має спеціалізовані підрозділи, які займаються гендерними питаннями. Пропорція жінок-парламентарів на національному рівні зросла до 8% в період з 1998 до 2008 року. порівняно з поточним числом у 18,4%, в той час як у наступні два десятиліття після 1975 року таке зростання становило лише 1% [10].

За даними офіційного сайту ООН, протягом жовтня 2012 року в поточних миротворчих операціях Організації взяло участь 3 744 жінок, які становлять всього 3,8% усього військового персоналу миротворчих сил. Найбільша кількість жіночого складу на сьогодні перебуває в Дарфурі (місія UNAMID), Конго (MONUSCO), Гаїті (MINUSTAH), Лівані (UNFIL) та Ліберії (UNMIL) [11].

Якщо у 2009 році жінки становили 2,3% військових миротворців та 8,2% поліцейських, то станом на жовтень 2012 року ці цифри піднялись до 2,9% і 9,7% відповідно [11]. Звичайно, є певні сумніви щодо виконання плану у визначений термін. Крім того, радник з гендерних питань Департаменту операцій з підтримання миру Комфорт Лепті ще в 2009 році висловив сумніви щодо вдалості плану щодо збільшення кількості жінок-військових [12]. Однак цифра в 10% жінок-полісменів до 2014 року – більш ніж реальна. Варто зазначити, що станом на 2009 рік основними контрибуторами поліцейських сил у складі жінок були Нігерія, Індія, Південна Африка, Гана, Замбія, Камерун, Непал, Філіппіни, Канада та Кот-д’Івуар. Сьогодні підрозділи цих країн становлять 60% поліцейських жіночої статі.

Функції жінок-миротворців такі ж різноманітні, а іноді навіть важчі, ніж у миротворців-чоловіків. У їхній сфері діяльності не лише розширення прав і можливостей жінок у приймаючій країні; перевірка благонадійності колишніх комбатантів-жінок; надання допомоги жінкам з числа колишніх комбатантів під час процесу демобілізації та повернення до цивільного життя; розширення мережі збору інформації;

дії з оточення та огляду жінок; проведення бесід з постраждалими від насильства на гендерній основі; наставництво над жінками-кадетами в поліцейських і військових академіях; спілкування з жінками в суспільствах, де жінкам заборонено розмовляти з чоловіками. Присутність жінок-миротворців може також сприяти ослабленню конфлікту та протистояння; поліпшити можливості доступу й підтримки для місцевих жінок; розширити права та можливості жінок у громадах; посилити відчуття захищеності у місцевого населення, в тому числі у жінок і дітей; розширити спектр професійних навичок форм роботи у рамках миротворчої місії. Однак жінки-миротворці не тільки допомагають розв'язувати конфлікти: вони проходять такі ж тренування, як і чоловіки, й отримують таку ж кваліфікацію. Тому і цивільні та військові жінки-миротворці, здатні виконувати однакові з чоловіками завдання.

Отже, якщо раніше миротворчість традиційно полягала в контролі за припиненням вогню і за кордонами між незалежними державами, то сучасна миротворча діяльність – це широкомасштабні багатоаспектні операції з підтримки миру. Все більш широкі обов'язки як ніколи раніше зумовлюють нагальну необхідність забезпечення участі жінок у миротворчій діяльності ООН.

Список використаних джерел і літератури:

1. Информационный Центр ООН в Москве: Пресс-бюллетень: Женщины в миротворческих операциях ООН [електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки: <http://www.unic.ru/bill/?ndate=2011-02-9#4552>.
2. A force for change // The Guardian [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки: <http://www.guardian.co.uk/world/1999/jun/14/gender.uk1>.
3. Is the United Nations Seriously Considering Military Women... as Peacekeepers? [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки: <http://userpages.aug.com/captbarb/degroot.html>.
4. Ladley A. Peacekeeper abuse, immunity and impunity: the need for effective criminal and civil accountability on international peace operations [текст] // Politics and Ethics Review. – 2005. – P. 81–90. – ISSN 1743-453X.
5. Голопатюк Л. С. Про деякі аспекти сучасної миротворчої діяльності ООН // Центр воєнної політики та безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки: <http://defpol.org.ua/site/index.php/uk/arhiv/obonoglyad/781-2010-01-26-15-21-19>.
6. У миротворчих силах ООН все більше жінок // Крона: Гендерно-інформаційний аналітичний центр [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки: <http://www.krona.org.ua/uk/component/content/article/140-2009-10-31-16-23-21>.
7. Kathleen M. Jennings. Women's participation in UN peacekeeping operations: agents of change or stranded symbols? // NOREF: Norwegian

Peacebuilding Resource Centre [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки: <http://www.peacebuilding.no/eng/Themes/Women-peace-and-security/Publications/Women-s-participation-in-UN-peacekeeping-operations-agents-of-change-or-stranded-symbols>.

8. Международный день Миротворцев ООН 29 мая 2009 года: Женщины-миротворцы: расширение прав и возможностей [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки: <http://www.un.org/ru/events/peacekeepersday/2009>.

9. Генсек ООН закликає жінок йти у миротворці [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки: <http://news.bigmir.net/world/144296>.

10. Unwomen: Democratic Governance [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки: http://www.unifem.org/gender_issues/democratic_governance/.

11. Gender Statistics by Mission: for the month of October 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки: http://www.un.org/en/peacekeeping/contributors/2012/October12_1.pdf.

12. United nations in global effort to increase number of female police in piecekeeping operations: Women Officers Have Special Role to Play in Societies Affected by Conflict; 'Power to Empower' Theme of Campaign to Move United Nations towards Gender Equity//Department of Public Information[електронний ресурс]. Режим доступу :<http://www.un.org/News/Press/docs/2009/pko218.doc.htm>.